

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р **Ценка Николова Иванова**
от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий”
по дисертацията на **Вяра Александрова Найденова**,
докторантка в Софийския университет „Св. Климент Охридски“,
Факултет по славянски филологии, катедра „Славянско езикознание“

Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.1. Филология

Научна специалност/докторска програма: „Славянски езици“ (сръбски език)

Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ РД-38-816 от 22.12. 2016 г.

Тема на дисертационния труд: „Лингвостилистични средства на комичното в комедиографията на Бранислав Нушич”

1. Общи коментари

Вяра Найденова представя за обсъждане и защита теза в интердисциплинарната проекция на съвременния лингвостилистичен анализ: културологичен, семиотичен, естетически, социолингвистичен, художественословесен, езиков. Общото впечатление е за труд, който е изисквал както време, така и навлизане в един широк спектър на хуманитарното и филологическото познание. Тематичният диапазон на текста и изследователският ракурс през погледа на носител на друга, макар и близка езикова картина на света, на друга култура и мироглед предполага необходимост от натрупване на информация от кръга на т.нар. фоновите знания за диалога между две култури чрез медиаторството на превода и рецепцията; изисква познаване на езика на автора и културата, в която първично се проектират текстовете, предназначени за въздействие не толкова чрез писаната, а по-скоро чрез слушаната и визуализираната реч.

Изследването е посветено на описанието и анализа на лингвостилистичните средства за постигане на комичния ефект в подбрани комедии на Бранислав Нушич. Към тази основна задача авторката присъединява и паралелни, като напр. особеностите на индивидуалната поетика на автора, рецепция на сръбския читател/зрител и др. В своя „защита“ за избраната тема авторката сочи, че феноменът на комичното при Нушич е изследван „предимно и дори почти единствено с оглед неговите характеристики и функциониране в литературата, но не и по посока на езиковите му проявления“ (стр. 5).

Трудът е в обем от 313 стр., от които 294 страници представляват основен текст и библиографски апарат с над 400 единици. Състои се от увод, три глави, заключение, библиография, списък на съкращенията, авторска преценка за приносните елементи. Добавена стойност към структурата и концепцията на изложението са обособените рубрики „изводи“ след всяка завършена цялост. Авторефератът се отличава с ясна

структура и конкретност и обяснимо, в сравнение с цялостния текст на дисертационния труд, се отличава с по-стегнат изказ.

В труда са представени изходна теоретична база, социокултурен, литературен, текстологичен, стилистичен ракурс. Около това ядро се ситуират и други наблюдения и коментари, произлезли от изобилието от фактология в източниците, обработени от авторката. Прави впечатление богатата библиографска база и познаването на изследвания от няколко сходни и преливащи се хуманитаристични области на сръбски, хърватски, български, руски и други езици. Тази констатация е закономерна, като се има предвид професионалната квалификация на авторката и професионалният ѝ път като специалист по сръбски и хърватски език и университетски преподавател с дългогодишна практика.

Лингвостилистическият анализ отчита връзката с обществения контекст и с цялостното художествено въздействие на произведението, постигнато чрез сложно взаимодействие на разнообразни стилистични средства и похвати от всички равнища на езиковата система. Именно от такава теоретична база подхожда дисертантката към езика в комедиите на Бранислав Нушич, за да го дефинира като особен стил на изразяване, като своеобразен и силно въздействащ комедиографски език.

2. Становище за конкретни дялове на дисертационния труд

Уводната част с известно пренасищане обрисова езика като най-важното средство за комуникация, съсредоточило в себе си множество функции и като феномен, към който са се обръщали поколения мислители, анализатори, прагматици. Тук авторката дефинира актуалност, съотнесена с предмета на изследването, цел, задачи и подзадачи, методи, работна хипотеза, апробация чрез участия в конференции и публикации. Също тук е представен творческият опус на Бр. Нушич с акцент върху комедиографията му и избора на заглавията, които ще послужат на изучаването и описанието на средствата на езиковата стилистика при разкриване на особеностите в индивидуалната поетика на сръбския комедиограф.

Първа глава може да се определи като въвеждаща в интересциплинарността с обобщения на досегашни изследвания, с теоретични и анализаторски елементи. С оглед на темата тя отразява дифузията на методологията. Съдържа кратък преглед на естетическите тълкувания с оглед на комичното и с уклон към литературоведския подход, поглед към сръбската литературна и естетическа мисъл за хумора и комичното – с представяне на публикуваните изследвания, вкл. за комичното в сръбската литература до Нушич и за комичното в комедиографията на Нушич. Също в тази глава се преминава към езиковата призма – към същността на понятието индивидуален стил в интерпретацията на теоретици от различни епохи и школи, отдава се нужното сравнение на интерпретацията от литературоведческа и лингвистична гледна точка. Становищата на сръбски стилисти кореспондират и с богатата библиографска осведоменост.

Във *втора глава*, която заема водещо място в лингвостилистичния анализ, езиково-стилистичните особености на комедиографията на Бранислав Нушич са класифицирани и

описани по езикови равнища. Авторката заявява приложимост на изследването: описанието може да служи като алгоритъм за предварителна подготовка при пристъпване към превод на непреведени комедии на Нушич. В края на разделите, посветени на всяко отделно езиково равнище, са предложени и изводи, изтъкващи средствата на езиковата стилистика, релевантни за постигането на комични ефекти. Стилистичният ефект на фонематично равнище е останал повече в теоретичната рамка и би трябвало да се търси предимно в артикулационни отклонения. Стилистичният аспект на единиците от морфологичното равнище е подведен под две линии – морфематичната и по части на речта. В нормативната литература за стилистична маркираност на граматическите единици по правило се говори в рамките на стандарта. Всички нестандартни езикови структури, представляващи стилемии, са останали извън интересите и проучванията на сръбските и хърватските лингвисти, посочва дисертантката. Към тази констатация обаче би трябвало да се подходи много внимателно, когато се прилага към сръбския книжовен/стандартен език или към който и да е наследник на сръбохърватския език – там всяко отклонение, което би било маркирано като „стилема“, може да се окаже в основата на друг езиков стандарт и да се появи като дистинктивен признак в неутралния регистър. Спецификите на езиковата ситуация на територията на сръбохърватския език е едно от обясненията за по-другата светлина на стилистичния статус на изразните средства. Освен на именната система с акценти като образуване на имена за професии и занимания на жени, обособено място се отнежда на стилистичните роли на аориста, вкл. и на темпоралната синестезия, особено в разговорната реч и присъствието му в тази роля у Нушич. За постигането на комичен ефект чрез лексика са посочени смесването на думи от лексикални пластове с различна маркираност и съответно с различна конотативна натовареност и експресивност; нарушаване на съчетаемостта и под. Авторката сочи варианти на съчетаемост с неочаквана комбинация на чужди и домашни думи, стилистични ефекти с полисеми, омоними, пароними, антоними, евфемизми, аугментативи, хипокористици, пейоративи, думи с различен произход в опозицията домашни – чужди и под. Този раздел би бил по-четивен, ако се компресират някои от теоретичните въведения. Фразеологизмите като стилистично средство при изразяване на комичното у Нушич е следващото съдържание от тезата. Стилистичните похвати на индивидуализация чрез фраземите всъщност включват и устойчиви/възпроизводими съчетания, клишетата.

Стилистичните възможности на синтаксиса се определят като значителни поради поливариантността на синтактичните конструкции и видовете изречения. Разговорната реч от друга страна се характеризира със смела транспозиция на частите на изречението или на простите изречения в състава на сложното, което е обичайно особено в сръбския език и в други славянски езици поради синтетичния им характер. Именно акцентът върху ролята на разговорния синтаксис показва специфичните похвати при изграждането на комичен текст.

В *третата глава* стилистичните ефекти са съпоставени и разгледани в тяхната съвкупност и взаимно преливане. Така се е постигнала интеграция на стилистичните средства с комичен ефект във всяко едно от избраните за анализ произведения. Всяко е представено и със своя стилистичен „акцент“, напр. „Госпожа министершата“ с опозицията свое/чуждо, стилистичен и семантичен дисонанс при конфронтацията между разговорния и научния стил в „Доктор/ Д-р“ и под.

Заключението съдържа най-важните обобщения в синтезиран вид, като се преповтарят някои акценти, произлезли от предходните глави.

3. Научни приноси

Дисертационният труд попада в изследователския спектър по лингвостилистика с 18 приноса, посочени от авторката. Някои от посочените приноси са всъщност адаптиран и/или усъвършенстван подход, прилаган по-скоро в литературоведския анализ.

4. Бележки, мнения и препоръки:

Твърдението, че посочените ремарки в пиесата (злобно; пренеражено; очајно) косвено описват фонетичната страна на изказването се нуждае от аргументация за включване към фонематичното равнище (стр. 70-71).

Текстът във втора глава, както в привеждането на цитати от автори с публикации по стилистика, така и в своите анализаторски части се отличава с известно разточителство, което, при едно планирано издаване на труда, би било препоръчително да се компресира. Недостатъчно разбираемо и отговарящо на практиката в сръбското езиково общество е обяснена особеността при използване на форманти за образуване на имена, означаващи професии, които се упражняват от жени (стр. 93-94).

Понатежалата теоретизация и подборът на примери в трета глава би трябвало да се прегледат отново при евентуално планирано издаване на труда.

5. Заключение

Предлагам Научното жури, на базата на съгласие за успешно подготвена и защитена дисертация, да гласува за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ на Вяра Александрова Найденова.

28.02.2017 г.

Подпис:

Проф. д-р Ценка Н. Иванова